

C.

Mihael Verne.

Na um veličanstvo opiram.

Kosski.

„Med prebrisane glave, med učene in sloveče Slovence štejemo po pravici tudi Mihéla Vernéta, nekdanjega prošta teržaškega, pisatelja slovenskega, ki si je zaslužil s svojimi spisi, da bi ga poznal ves narod slovenski“. — Tako piše verli J. Navratil v Koledarčeku družbe sv. Móhora za l. 1866, kjer je poleg g. Fr. Blažičevih zapiskov str. 49 — 51 v nekterih versticah zaznamenal omenjenega Slovenca življenje.

Vernè (po domače Bernjè) Mihael se je rodil 28. septembra 1797 v Orehku (Nussdorf), vasi velike Hrenoviške duhovnije, uro hoda od Postojne na Kranjskem. Hodil je v prve šole v Postojni, v latinske in modroznanske v Ljubljani l. 1813 — 20, v bogoslovne v Gorici, kjer je bil posvečen za mašnika 21. septembra l. 1823. V duhovnem pastirstvu je pomagal nekoliko najprej v Vertobji blizo Gorice, l. 1824 pa je postal kaplan in katehet v Postojni, l. 1825 škofov kaplan in pisar v Terstu, l. 1826 katehet na c. kr. normalki, l. 1835 kanonik pri stolni cerkvi sv. Justa, šolski nadzornik, l. 1846 prošt, po smerti škofa M. Ravnikarja do prihoda dr. J. Legata véliki škofijski namestnik, in je umerl ondi 29. julija 1861. — „Žalostna nam Slovenija!“ so vzkliknile „Novice“ v smertnem naznanilu tega slavnega rodoljuba in izverstnega slovenskega pisatelja, kateri je tudi z Vertovcem sam o sebi po vsej pravici reči smel:

Kar šole v men' so zamudile,
Ste vé, Novice! domestile.

Kakor M. Vertovec, tako se tudi M. Vernè slovenščine v šoli posebej ali znanstveno ni učil; vendar je v dejanji se v njej tolikanj doveršil, da je postal celó pisatelj slovenski. In, čudo res! skoro v istem listu, v katerem na slovstvenem polji slovenskem zahaja oseba Vertovčeva, vzhaja oseba Vernétova. Pervi spis njegov se prikaže v Novicah l. 1852 št. 32 pod naslovom:

1. **Potovanje po nekterih jago-slavenskih krajih.** Spisal M. Verne. V Novic. l. 32 str. 126 — l. 51 str. 203. — 1. pismo 25. vel. serp. 1851.

„Dragi prijatelj! Potovati me je, kakor veš (obračal se je vedno do dr. J. Bleiweisa), od nekdej nar bolj veselilo. Letos sim nekoliko krajev naše mile slovenske domovine obhodil. 19. dan veliciga serpana sim se iz Tersta na Kras vzdignil . . . Pri Razdertim se mi je naenkrat lepa Postojnska dolina odperla . . . Debelo uro od Razdertiga (2. pismo) sim zagledal na desni, pol ure od velike ceste, svojo rojstno vas, Orehek, in ko bi trenul, so me razni veseli in britki spomini otročjih in poznejih let obšli. Koliko radosti, koliko veselja sim žival

spomladi in poleti z mnogimi tovarši na paši, in tudi po zimi na — ledu! Zdaj je vse drugači. Marsikteri tistih tovaršev počiva že v Gospodu z mojimi starši in skorej z vsimi drugimi prebivavci, ki so bili takrat nekoliko let stareji ko mi. Krasen cerkven stolp, lep terden grad, nekdanj barona Rosseti-ta, ki je v letu 1817 poglavar avstrijskiga primorja v Terstu umerl, in zala loza — vse je spremenjeno in pokvarjeno!

Ravno nasproti na levi, skoraj ravno toliko od vélike ceste, se mi je kazala na lepim prijetnim griču farna cerkev sv. Martina, starodavna mati Hrenovske fare, kjer so me nekdan vedno veseliga mladiga učenca duhovni vselej radovoljno in dobrotljivo sprejeli. Pa tudi tistih verlih duhovnov ni nobeniga več; Gospod jih je že vse k sebi poklical. Moj posebno velik dobrotnik, Hrenovski, in pozneje Slavniški fajmošter, Jakob Božič, počiva že čez 20 let v Slavini. Lahka mu zemljica bila! In popisavši grad Jamski, poslednjega lastnika Erazma v borbi z Ravberjem, dospje (3. pismo) v Postojno, češ, „zali terg, pri katerim na visokim griču razvaline stariga grada krasovito kviško šterlé, mi je vedno v dragim spominu, ker sim tù prvič v šolo hodil in tudi prvo službo imel;“ . . . opisavši slovito jamo Postojnsko potoži o ptujih naslovih njenih prostorov na pr. „Turnierplatz“, „Reitschule“ i. t. d.: „Prijatelj ali se ti mílo ne stori, slišati tudi tukaj le ptujih imen?“ Rajni Vodnik poje: „Od perviga tukaj stanuje moj rod i. t. d. — In vendar so nam še cló naše podzemelske jame in luknje s ptujimi imeni napolnili, in nas še pisano gledajo, ako si prizadevamo, svoj mili materni jezik ogladiti in izobražiti, desiravno se smémo ponosno med narzvestejši avstrijske državljane šteti, česar niso prazne besede, ampak žive skušnje poterdile, skozi in skozi resnične v tem, kar naš Koseski v slavnoznani pesmi poje:

„Hrast se omaje in hrib, — zvestoba Slovcu ne gane!“

„Z Verhnike sem šel v Podlipo, kjer sim se soznanil z ondanjim g. fajm. Hicingerjem, iskrenim rodoljubom in posebno pridnim pisateljem slovenskim, ki verh mnogo družiga tudi cerkveno zgodovino, menda prvi v slovenskim narečji, piše . . . Drugikrat sem šel . . . v Horjul. Tù me je g. fajm. Jerala, ki ga ljudje zastran njegove pohlevnosti in miloserčnosti visoko spoštujejo, prav prijazno sprejel. Vselej sim vesel, kader se s kakošnim takim verlim možem snidem, ki v tihim stranskim kotiču, za kteriga svet ne vé in ne mara, med priprostim ljudstvom, ko oče vsred svoje družine, živi in veliko dobriga dela in pospešuje (7. pismo). — V Ljubljani sim se podal iz mesta k sv. Krištofu, počivališo nekdanjih znancov, učiteljev in dobrotnikov obiskat. Dolgo sim nad gomilami stal, kjer Linhart, Vodnik in Čop počivajo. Močno me je ganil Vodnikov spominek z napisam: „Ne hčere ne sina . . . Me pesme pojó“. Zares! blagor mu, sim si mislil, komur je Bog nebeški

dar sladke pesmenosti dal. Jez revež nisim bil nikdar v stanu ne ene pesmice zložiti. Samo enkrat, ko sim v Kastelicovi „Čbelici“ bistroumne pšice bral, sim se vsedel na Pegaza poskusiti: ali bi zamogel tudi kakošno pšico skovati na ostudni prepir nekterih pesmarjev. Skoval sim sledeče verstice (8. pismo):

Kaj se kavsate ko psi
Vsak za čast in pesmi svoje?
Pevci sej ste vender vsi
Ker nam tud — petelin poje! —

Kakor včeraj zunaj Višnjegore z g. dr. Leben-am, sim se soznanil v Št. Rupertu z g. dr. Semen-am; po pravici jo povém, de me je prav veselilo, de nista prevzetna, kakor so nekteri dohtarji sv. pisma (10. pismo). — Skozi Novomesto, Metliko, Karlovec, Zagreb prišel je v Leskovec, Kerško, Videm, Radeče, v Litijo, Ljubljano: Ko v kolodvoru iz voza stopim, srečam nenadoma našiga Koseskiga in dr. Bleiweisa, in vsi skupej jo mahamo marsikaj kramljaje v mesto. Tretji dan sim se podal na Berdo; tu sem v Prevojah vidil rojstno hišo visokoučeniga dr. Jakoba Zupana, ki je bil nekdej več let učitelj bogoslovja v Ljubljani, kjer so ga učenci „debeliga Zupana“ imenovali. Pozneje je bil, ne vem zakaj, na Koroško pregnan. . . Iz Prevoj smo šli po lepih senožetih v Koses, kjer sim rojstno vas družiga slavniga rojaka, namreč g. Vesela, s posebno radostjo vidil (16. pismo). — Z Berda sim bil namenjen v Moravče, od tam na Vače, kraje ogledat, v kterih je rajni Teržaški škof Matevž Raunihar svoje otročje leta, kakor je sam večkrat pravil, prav veselo preživel kot kmečk fant. Bil je rajni možak, de je malo tacih, — možak redke bistroumnosti in velike učenosti, pa ves ponižen in žlahtniga serca, poln domoljubja. Čedalje bolj ga spoštujem in njegov spomin bom vedno v posebni časti imel, kakor vsak, kdor je verliga moža prav poznal. . . V Celji je bil ravno takrat visoko častiti Lavantinski knezo-škof, slavni Slomšek, in prav serčno sim želel, se mu pokloniti; pa ni bilo mogoče, ker je bil ravno takrat hudo obolel. Tu sim vidil, kako verliga moža, iskreniga rodoljuba, skerbigniga duhovniga pastirja vse serčno ljubi in spoštuje; vsi so bili oplašeni skerbi, de bi se ljubljenimu škofu kaj hujšiga ne pripetilo (17. pismo). — Iz Maribora v Gradec: Gotovo je, de so v ti okrajni že zgodaj Slovani prebivali, kakor že mestno ime kaže, ki je bilo tudi Nemcam do 15. stoletja vedno „Gradec“, ne pa, kakor nekteri spakujejo „Grätz“. Že če si čverstiga nemškiga Štajarca misliš, zraven pa zmeščano besedo Grätz, se vjema to kakor brús in sir! Še le Karol Veliki je Slovane pregnal, in takrat so se Nemci, posebno Bavarci v deželo vrili, in zato se je mesto do 11. stoletja „Bavarski Gradec“ imenovalo (19. pismo). — Skozi Bruk v Ljubno (Leoben) in spet nazaj se je vernil v Terst, od

koder v 20. t. j. poslednjem pismu na zadnje pravi: „Odkritoserčen kakor sim, sim povsod tudi odkritoserčno govoril. Z Bogam!“ (l. 51 str. 203.) —

2. **Potovanje po Laškem.** Spisal M. Verne. V Novic. 1852 l. 56 str. 222 — l. 87 str. 347. — Potovanje po nekterih jugo-slovenskih krajih, t. j. po Kranjskem, Hrovaškem in Štajarskem, je mnogim jako dopadlo, torej dá Verne v Novice svoje potovanje po Laškem, koder je hodil pa že l. 1847; in to v kratkih pismih, ker se tako vsa tvarina lože razpravlja, pa tudi bolje uméva. Pervo pismo je 6. rožnika in 33. ali poslednje 12. avgusta 1847.

„Na cesti skozi „Porta Pia“ na „Monte sacro — Mons sacer“ sim tudi sedanjiga sv. očeta papeža Pija IX. vidil, ko so se bili sprehajat pripeljali. Zunaj mesta so jo peš tako čversto mahali, de sim jih komaj dohajal. Lep in terdin možak so; napravljeni so bili v belim talarji z rudečim, pa ne trivoglatim, ampak okroglim klobukam. Deset konjikov plemenite straže jih je spremljalo. Od sv. očeta Pija IX. bo gotovo še veliko slišati, zakaj hrup veselja je za to, de je Rimljanam perve dni maliga serpana narodsko stražo dovolil, prevelik, de bi se brez družih nasledkov pomiril. Bog daj, de bi sila nezmerno vpitje „Eviva Pio IX.“ tudi resnično bilo — ali z ljudskim čislanjem in povzdigovanjem je čudna reč — danas „Hosana“ — jutro — „Crucifige“. (18. pismo. — Te v l. 1847 pisane besede so se zares spolnile.) — Posebno mi je dopadlo, da papeža k altarju, in po maši nazaj po cerkvi na lepim stolu nesejo, da ga vsak lahko vidi. Ko bi ga ne nosili, bi se ljudje še bolj gnjeli, de bi ne bilo obstati, in vender bi ga mende marsikdo ne vidil. V Rim iti in papeža ne viditi, bi bila pa vender prehuda. Cerkev sv. Petra pa je . . . gotovo nar veči in nar lepši na svetu . . . Od leta 1506 do leta 1614 so jo zidali, in čez 100 milionov — čuj! čez 100 milionov — va-njo zazidali . . . Za to je pa tudi zares veličanska in vsa polna lepote in krasnih podob in spominkov. Vatikanskiga poslopja, ki ima 22 dvorišč ali borjačev in čez 11.200 stanic, in v katerim so neprecenljivi zakladi učenosti in lepih umetnost, namreč sloveče vatikansko bukvišče in muzej, Ti nisim v stanu natanjko popisati. Le to Ti povém: ako bi v Rimu razun sv. Petra cerkve in vatikanskiga bukvišča in muzeja celó nič družiga ne bilo, bi se vender obilo pot poplačala, vse to viditi in natanjko ogledati i. t. d. (21. pismo). —

3. **Premišljevanja narave in previdnosti božje v nji.** Poslovenil (nekaj po Sturm, nekaj po Sanderu) Mihael Verne. — Iz Sanderjeve nemške knjige so najprej ponatisnjeni nekteri sestavki v Novic. 1853 l. 5 — l. 8 pod naslovom: **Visoki namen poljedelstva.** — Decembra 21. dan t. l. pa je pisal Verne vredniku dr. J. Bleiweisu: „Sturmova premišljevanja previdnosti in del božjih v naravi — sim že do perviga Maja poslovenil, in Vam jih bom — če prej ne, o vélki noči poslal.

Če v vsak list Novic eno vzamete, Vam jih je za celo leto 104 — tedaj do 13. Aprila treba. Veliko tedaj ne morete zbirati, kar bi pa tudi prav ne bilo, ker bi nam — če še ostala dva dela prestavim in izdam — lahko vsak po pravici očital, da smo bolje vino pokusiti dali, ali lepšo robo na ogled postavili, ko jo pozneje prodajamo. — Če Vam pa ne kaže, v vsacim listu eno izdati, podajte jih svojim bravcem kolikor hočete, zakaj gledé mojih spisov niste na nič in nikakor navezani. Meni je dovolj, da zvém, če je truda vredno, tudi ostala dva dela posloveniti, in če hoče g. Blaznik to delo v natis prevzeti ali ne, in — to mi lahko Vi sami poveste, če tudi nobeniga „premišljevanja“ v novicah ne natisnete. Na Vas se toliko zanesem, ko na vse druge bravce. Želel bi pa, da bi se to delo prej na svetlo dalo, ko prevod Sanderjevih bukev, ker neki tihotapci v teh ložej kaj najdejo, kar bi jih razkačiti vtegnilo“. — L. 1854 so Novice omenjene sestavke donašati jele l. 1 str. 2 — l. 104 str. 414. Kolike pomembe so vzlasti šolski mladini, pričujejo naj na pr. že naslovi: „O novem letu; prijetnost in dobrota zime; mnogoverstna koristnost ognja; sneg rodoviti zemljo; počitek narave po zimi; naprava snega; zamerznjene šipe na oknih; koristnost mraza gledé zdravja; opazke o ledu; vzroki mraza in toplote; škoda nenavadnega mraza; pogled na zvezdato nebo; znajdbe po drobnogledih ali povekšavnikih; . . čudo človeškega glasa; repače ali repate zvezde; podzemeljski ogenj; megla; odtok in pritok morja; čudna naprava oči; potres; okrogla podoba zemlje; telesne prednosti žival; koristnost hribov; luna; počasno pojemanje zime; koristnost morja; semensko zerno; naprava človeškega serca; krogotek soka v drevesih; letni časi na daljnih planetih; povsod živi človek; nezumno bogastvo narave; napčna raba žival; solčni izhod; slana ali mraz; red v življenji in v smerti ljudi“. — Aprila 24. dan 1855 pa je nazaj zahteval rokopis „Premišljevanja narave i. t. d.“, češ, za rokopis sem Vas zato prosil, ker mi je letos laški prevod izverstnega Sturmovega spisa prišel v roke. Tu pa najdem posamesne premišljevanja drugač uverstene in tudi tam pa tam nekoliko različne od mojiga že precej starega izvirnega spisa. Zato sem si naročil najnovejši nemški natis tega mnogokoristnega Sturmovega dela, in mislim po njem o svojim času vse predelati“. — Iz prejšnjega spisa nahaja se potem v Novicah le še 1856 l. 56 str. 224 — l. 58 str. 232 sestavek: „Natoroznanstvo sedaj in nekđaj“. Po H. Sander-u poslovenil M. Verne.

Dopisi in novice.

— **Deželna učiteljska konferenca.** Četerta seja. Ob 3. uri popoldan 11. sept. otvorivši sejo naznanja gosp. predsednik, da bodo prišli posamezni predlogi v tistem redu na versto, v katerem jih je on dobil.